

Наукові інтереси: проблема професійного самовизначення особистості в історичному вимірі; педагогіка вищої школи; вивчення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, теорія і практика позашкільної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR
DUBINKA Mykola Mikhaylovich – Candidate of Pedagogic Sciences, associate professor, doctoral student Department of Pedagogy and Special of

Education Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: the problem of professional self-determination of personality in the historical dimension; pedagogy of high school; study of the pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynskyi, theory and practice of extracurricular education.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2022 р.

УДК 373.5.015.31:316.46

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-121-126

СМЧУК Тетяна Володимирівна –

кандидат географічних наук, доцент,
асистент кафедри економічної географії
та екологічного менеджменту

Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3533-9587>

e-mail: t.iemchuk@chnu.edu.ua

ЧУБРЕЙ Олександра Степанівна –

доктор педагогічних наук, доцент
кафедри економічної географії та екологічного менеджменту
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4276-1396>

e-mail: o.chubrey_chnu@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ЗАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано формування лідерських якостей здобувачів освіти у виховному процесі закладів загальної середньої освіти. Наголошено на потребі суспільству комунікабельних лідерських особистостей, які потрібно виховувати з дитинства. Адже від процесу виховання залежить, ким стане ця особистість в майбутньому. Тому тема лідерства привертає увагу представників різних напрямків. Дослідження з виховання лідерських якостей особистості, не дають цілісного уявлення щодо проектної діяльності виховання цих якостей. До основних якостей лідера відносимо: відповідальність, вимогливість у виконанні справи по відношенню до себе та до людей; чесність перед собою і людьми; співпереживання (відчувати емпатію); здатний чинити вплив на інших; комунікативність; організований у будь-яких сферах життєдіяльності; уміє продемонструвати особистий приклад у поведінці та діяльності; впевненість в собі; здатний керувати собою та власними емоціями; готовий приймати відповідальні рішення.

Особливої уваги заслуговує аналіз діагностики комунікативних і організаторських здібностей за методикою В.В. Синявського і Б.О. Федоришина. Досліджено та виявлено комунікативні та організаторські здібності здобувачів вищої освіти, які передбачають швидке налагодження стосунків між людьми, встановлення ділових контактів, їх участь та залучення у громадських і групових заходах, ініціативність, вміння брати на себе відповідальність та впливати на людей або на групу в цілому, спрямовує їх діяльність в певному напрямку, що сприяє досягненню загальних поставлених цілей.

Ключові слова: комунікативні і організаторські схильності; здобувачі освіти; лідер; виховний процес, лідерські якості.

YEMCHUK Tetiana Volodymyrivna –

Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor
of the Department of economical geography and ecological
management of the Chernivtsi Yuriy Fedkovych
National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3533-9587>

e-mail: t.iemchuk@chnu.edu.ua

CHUBREI Oleksandra Stepanivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economic Geography
and Ecological Management of Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4276-1396>

e-mail: o.chubrey_chnu@ukr.net

STEPANIVNA THE FORMATION OF LEADERSHIP QUALITIES OF EDUCATION ACQUISITIONS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HALL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

In modern conditions of growth of all spheres of social life in Ukraine, the problem of leadership becomes especially urgent, because society needs leaders who are able to unite people around them to achieve the set goal and contribute to its moral development. Despite the significant development of the topic of leadership in general, at the same time, scientific research lacks diagnostics and means of forming communicative and leadership qualities in students of general secondary education institutions.

The article analyzes the formation of leadership qualities of students in the educational process of general secondary education institutions. Emphasis is placed on society's need for sociable leadership personalities that must be nurtured from childhood. After all, who this person will become in the future depends on the upbringing process. Therefore, the topic of leadership attracts the attention of representatives of various directions. Research on the education of leadership qualities of an individual does not give a holistic view of the project activity of education of these qualities. The main qualities of a leader include: responsibility, demandingness in the performance of work in relation to oneself and people; honesty before oneself and people; empathy (to feel empathy); able to influence others; communicativeness; organized in any spheres of life; is able to demonstrate a personal example in behavior and activity; self-confidence; able to manage himself and his own emotions; ready to make responsible decisions.

Special attention should be paid to the analysis of diagnostics of communicative and organizational abilities according to the method of V.V. Sinyavskiy and B.O. Fedoryshyn. The communicative and organizational abilities of higher education students were investigated and identified, which include the rapid establishment of relationships between people, the establishment of business contacts, their participation and involvement in public and group events, initiative, the ability to take responsibility and influence people or the group as a whole. directs their activities in a certain direction, which contributes to the achievement of common goals.

Key words: *communicative and organizational tendencies; education seekers; leader; educational process, leadership qualities.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. ХХІ століття призвело до нових викликів і завдань, які стоять перед освітою. Це, передусім, вплив глобалізації та підвищення вимог до компетентності особистості; соціальні зміни; наявність різкої відмінності в успішності здобувачів у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО); потреба налагодження комунікації для виконання різних видів завдань; наявність відмінностей у роботі ЗЗСО; збільшення контролю громадськості за ЗЗСО; підвищення очікувань суспільства щодо високої якості освітніх послуг.

Сьогодні потрібно усвідомити, те, що заклади загальної середньої освіти не працюють ізольовано від суспільства. Навпаки, вона є одним з головних чинників соціального та економічного розвитку суспільства. Заклади освіти переходять на автономію, яка створить сучасну школу та підвищить академічну успішність дітей. Це проявляється у самостійності планування роботи, вирішенні питань освітнього процесу, виборів методів, засобів і способів здійснення освітньої діяльності, самостійністю вибору технічних засобів, використання власних авторських методик тощо. Власне тому освітні послуги

повинні бути гнучкими та чутливими до найменших змін, що забезпечує можливість синхронного розвитку із суспільством, їх модернізації та реформування.

У сучасних умовах зростання всіх сфер суспільного життя в Україні особливо актуальною постає проблема лідерства, адже суспільство потребує лідерів, які здатні об'єднати навколо себе людей для досягнення поставленої мети та сприяти його моральному розвитку. Незважаючи на значну розробленість теми лідерства загалом, водночас, у наукових дослідженнях бракує діагностики та засобів формування комунікативних та лідерських якостей у здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно підкреслити, що у сучасній професійній освіті питанням діагностики та формування лідерських якостей у здобувачів закладів загальної середньої освіти як у теоретичному, так і в практичному планах, приділяється належна увага. Лідерство було і є однією з найбільш досліджуваних тем серед багатьох науковців світу, оскільки, суспільству потрібні лідери і організатори, що володіють навичками ефективного керівництва персоналом, здатні до емпатії, готові

здійснювати діяльність на основі особистісно орієнтованої взаємодії.

Спеціальні наукові дослідження, присвячені вивченню лідерства демонструють інтерес зарубіжних так і вітчизняних науковців до цієї проблематики. Так, з-поміж них слід назвати наступних вчених, а саме: Ж. Блонделя, Е. Богардуса, М. Вебера, Д. Гоманса, Д. Гоулмана, А. Менегетті, О. Петровського, Ф. Фідлера, Р. Фішера, П. Херсі, Дж. Юкла, В. Грінвуд, Х. Данфорд, Р. Ділтс, П. Друкер, Д. Крек, М. Гаврилюка, С. Калашнікова, А. Куриця, Г. Лактіонова, М. Логунова, Д. Ольшанського, Н. Волкової та інших.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка лідерських якостей здобувачів у виховному процесі освіти ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суспільству були і є потрібні люди, які здатні свідомо вибирати, готові приймати важливі рішення, рішучі, ініціативні, впевнені у своїх силах, тобто людей наділених певним набором лідерських якостей.

В залежності від суспільних процесів змінюється розуміння того, яким має бути ідеал людини, яка вміє та може організувати співпрацю між людьми, що не тільки сприятиме протистоянню, а й витримувати зміни в суспільстві, ефективно та гармонійно реалізовувати спільну діяльність. Такою людиною є лідер. Як правило, на лідера, який наділений здібностями та особливими рисами, покладається вирішення багатьох проблем. Саме тому, проблема лідерства має бути визнана однією з пріоритетних при вивченні шкільного колективу.

Варто наголосити на важливості вивчення лідерських якостей в учнів, оскільки, під час навчання у закладах загальної середньої освіти відбувається їх формування. У шкільні роки здобувачі освіти навчаються культурі спілкування з однолітками, друзями, вчителями, колективом та суспільством.

Аналіз досліджень проведених у XX – XXI століттях підтверджує єдність учених у тому, що лідером стає активна, досвідчена людина, яка виявляє ініціативу і ціленаправлено хоче стати лідером. Особистість, яка має природжені задатки не обов'язково стає лідером, щоб стати лідером потрібно розвивати свої можливості [1].

Лідерство являє сукупність рис особистості – фізіологічні, психологічні (емоційні), розумові (інтелектуальні), особистісні (ділові), які дають змогу лідерам проявитися, зайняти керівну позицію та утримувати владу завдяки наявності зазначених рис. Отже, наявність у дитини хоча б якоїсь однієї якості, завдяки якій вона перевершує інших, надає змогу дитині стати лідером у класі.

Виховання лідерських якостей особистості – це соціально й педагогічно організований процес цілеспрямованого систематичного формування характерних рис особистості, які забезпечують ефективність діяльності та допомагають їй займати позицію лідера в групі, бути прикладом для наслідування.

Основними видами діяльності, які спрямовані на формування лідерських якостей учнівської молоді є:

1) навчальна діяльність (індивідуальна, групова, колективна);

2) виховна діяльність (участь у конференціях, програмах, проектах);

3) наукова діяльність (розроблення та захист індивідуальних і колективних проєктів, творчих справ);

4) проєктивна діяльність (розроблення та захист індивідуальних та колективних проєктів, творчих справ);

5) громадська діяльність (участь у роботі учнівського самоврядування та громадських молодіжних організацій, наукових товариствах, асоціаціях, учнівських творчих клубах);

6) представницька діяльність (уміння ефективно представляти себе, однолітків, молодіжну громадську організацію, освітній заклад) [3].

У Концепції Нової української школи та модернізації освіти наголошується, що молодь має взяти на себе відповідальність за сьогодення і майбутнє світу. Для того, щоб у дитини розвивався лідерський потенціал потрібно створити умови, які потребують прояву активності у дітей. Становлення дитини лідера включає у себе: наділення дитини роллю лідера; навчання моделюванню діяльності; втілення потенційних і актуальних задатків.

Сучасні умови життя пред'являють нові вимоги до якості освіти. Зокрема, орієнтир робиться на вихованні в учнів самодостатності, особистість, яка здатна на прийняття самостійних рішень. Особлива увага в цьому завданні приділяється тому, щоб ця особистість не тільки навчилася приймати ці рішення, а й несла за них відповідальність. Сучасний школяр повинен володіти рисами лідера і розвивати ці риси потрібно починати якомога раніше.

Багато здобувачів освіти мають прихований потенціал лідерства, проте вони не розкривають його з різних причин. Наслідком цього є зниження зацікавленості в інших людях, відсутність навичок взаємодії, співпраці й партнерства, мотивація. З цієї причини необхідно розробляти і впроваджувати систему навчання, яка готує лідерів.

Розглянемо особливості розвитку та прояви лідерського потенціалу здобувачів освіти. У емпіричному дослідженні використано психодіагностичну методику

діагностики комунікативних і організаторських здібностей (КОС) В.В. Сиявського і Б.О. Федоришина в освітньому процесі ЗЗСО [2].

Загальну вибірку становили 305 опитаних. Це здобувачі загальної середньої освіти, що навчаються в наступних навчальних закладах, а саме: Чернівецький обласний фаховий коледж мистецтв ім. С.Воробкевича, Чернівецький ліцей № 19 імені Ольги Кобилянської, Киселицький ЗЗСО, Путильський ЗЗСО, Чернівецька ЗОШ І-ІІІ ст. №4, Дихтинецький ЗЗСО, Ропчанський ліцей імені "Штефан чел Маре ши Сфинт", Чернівецька ЗОШ №24, гімназія «Києво-Могилянський колегіум», Чернівецький ліцей №19, Молодійський Ліцей, Чернівецький приватний ліцей ЮНІК, Клішковецького опорний заклад освіти ім. Леоніда Каденюка, Верхньопетровецький ліцей № 2, Селищанський навчально-виховний комплекс, Чернівецький професійний машинобудівний ліцей, Дихтинецька ЗЗСО, Киселицька ЗЗСО, Чернівецька ЗОШ № 22, Чернівецький ліцей №9, Топорівський ліцей, Лашківський ЗЗСО, Чернівецький обласний фаховий коледж мистецтв ім. С.Воробкевича, Чернівецький ліцей № 9.

Загалом у дослідженні взяли участь 58 % дівчат та 42 % хлопців (рис 1).

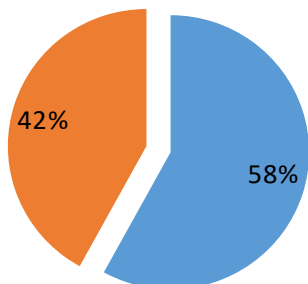

Рис. 1. Частка хлопців та дівчат, які взяли участь в опитуванні.

У дослідженні взяли участь здобувачі освіти з п'ятого по одинадцятий класи. Найбільшу кількість склали здобувачі старших класів, зокрема – 90 осіб було з одинадцятих класів, що становило 30 % від загальної кількості опитаних. Найменшу кількість здобувачів у опитуванні взяли участь здобувачі освіти з п'ятих класів – 3 % (рис. 2).

За допомогою методики діагностики комунікативних і організаторських здібностей (КОС) В.В. Сиявського і Б.О. Федоришина в освітньому процесі ЗЗСО нами досліджено та виявлено комунікативні та організаторські здібності здобувачів вищої освіти, які передбачають швидке налагодження стосунків між людьми, встановлення ділових контактів, їх участь та залучення у громадських і групових заходах, ініціативність, вміння брати на себе відповідальність та впливати на людей або на групу в цілому, спрямовує їх діяльність

в певному напрямку, що сприяє досягненню загальних поставлених цілей.

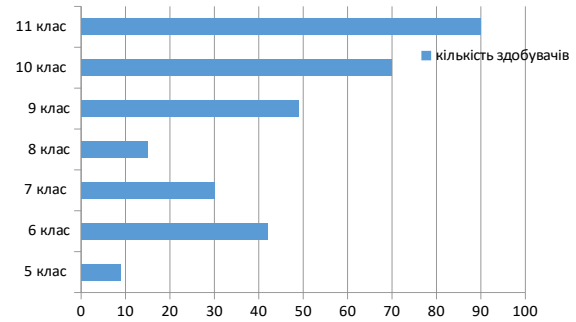

Рис. 2. Кількість здобувачів закладів загальної середньої освіт по класах.

Нами отримано такі результати: низький рівень прояву комунікативних і організаторських схильностей виявлено у 85 здобувачів, що говорить про низький рівень сформованості цих здібностей, що становить 28% від загальної кількості вибірки. Рівень нижче середнього мають 63 здобувачі (21%). Середній рівень сформованості комунікативних та лідерських здібностей виявлено у 75 осіб, це 24% від загальної кількості вибірки. Високий рівень становить 54 особи (18%). Вищий рівень комунікативних та організаторських схильностей серед вибірки досліджуваних виявлено у 28 здобувачів, що складає 9 % (рис. 3).

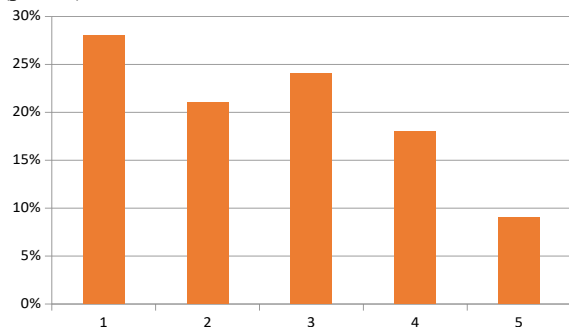

Рис. 3. Шкальна оцінка комунікативних та організаторських схильностей серед здобувачів освіти.

Цікавим у дослідженні було простежити рівень комунікативних і організаторських здібностей серед хлопців та дівчат (рис. 4).

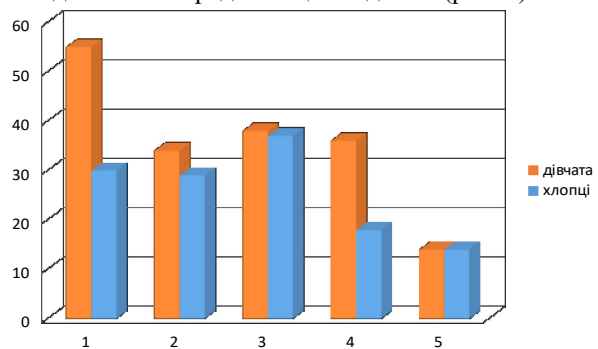

Рис. 4. Частка дівчат та хлопців в розрізі шкальної оцінки від 1 до 5.

З рисунка 4 чітко простежується менша частка хлоп'ят з низьким рівнем прояву комунікативних і організаторських схильностей порівняно з дівчатами. Шкальна оцінка 2 і 3 практично однакові за гендерною сутністю. Проте, дівчата, які отримали оцінку 4 переважають над хлопцями у два рази. Що вказує на високий рівень прояву комунікативних і організаторських схильностей у дівчат. Дівчата, у порівняно з хлопцями, не розгублюються в новій обстановці, швидко знаходять друзів, постійно прагнуть розширити коло своїх знайомих, займаються громадською діяльністю, допомагають близьким, друзям, виявляють ініціативу в спілкуванні, із задоволенням беруть участь в організації громадських заходів, здатні прийняти самостійне рішення у важкій ситуації. Все це вони роблять не з примусу, а згідно з внутрішніми прагненнями.

Респонденти, які отримали вищу оцінку 5 ділять її порівню. Це здобувачі освіти, які володіють дуже високим рівнем прояву комунікативних і організаторських схильностей. Вони відчують потребу в комунікативній і організаторській діяльності й активно прагнуть до неї. Швидко орієнтуються у важких ситуаціях, невимушено поведуть себе в новому колективі, ініціативні, воліють у важливій справі або в складній ситуації, що створилася, приймати самостійні рішення, відстоюють свою думку та домагаються, щоб вона було прийнята товаришами, можуть внести пожвавлення в незнайому компанію, люблять організувати всякі ігри, заходи, наполегливі в діяльності, яка їх приваблює. Вони самі шукають такі справи, які б задовольняли їх потребу в комунікації та організаторській діяльності. Проте таких здобувачів освіти становить 9% від опитаних здобувачів.

Наступний нашим завданням було простежити рівень комунікативних і організаторських здібностей серед здобувачів освіти, які навчаються у сільських та міських закладах. У сільській місцевості проживає 121 здобувач загальної середньої освіти, що складає 40 % від опитаних, решта – 184 здобувачі освіти (60 %) проживає у містах.

Як видно з рисунку 5, сільські здобувачі складають меншу частку оцінки «1», проте міські здобувачі здобувають першість, що характеризуються низьким рівнем прояву комунікативних і організаторських здібностей. Натомість, респонденти з рівнем нижче середнього і середнім рівнем комунікативних і організаторських здібностей простежуються серед сільських дітей. Здобувачі, які отримали оцінку 4, що належить до групи з високим рівнем прояву комунікативних і організаторських схильностей переважають у

містах. Однакову оцінку «5», високий рівень прояву комунікативних і організаторських схильностей розділяють порівну між собою сільські та міські діти.

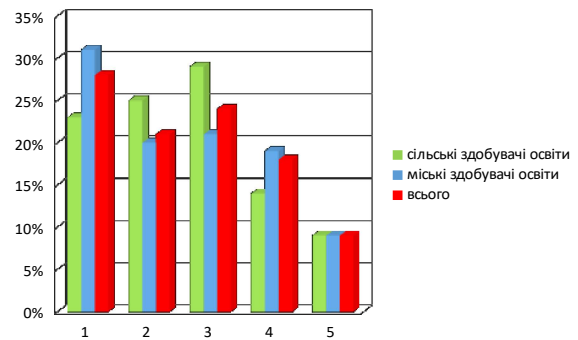

Рис. 5. Частка здобувачів освіти сільських та міських шкіл в розрізі шкальної оцінки від 1 до 5.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Виховання лідерських якостей здобувачів освіти у закладах зальної середньої освіти сьогоденні виступає головним соціально-педагогічним завданням. XXI століття потребує здобувача, який користується авторитетом і має високий статус, впливає на поведінку групи. Такий індивід займає ключове положення у будь якій діяльності. Тому, на процес виховання особистості лідера менше має вплив сім'я, а більшу участь у цьому займає школа, оскільки, вчитель виступає і другом, і вихователем, і наставником.

Проаналізувавши результати діагностики, ми бачимо, що рівень комунікативних та організаторських здібностей у більшості здобувачів освіти нижче середнього, що характеризується відсутністю бажання до спілкування, схильністю до проведення часу на самоті. У новій компанії вони не відчують себе активними та розкутими. Таким здобувачам важко налагодити контакти з людьми. Не відстоюють свою точку зору, важко переносять критику. Майже не виявляють ініціативи, не приймають самостійних рішень. Сучасні діти швидко дорослішають, часто засиджуються з телефонами, що замінює їм живе спілкування та пригнічує їхню енергію, і знижує їх творчість. Саме тому, при правильному вихованні здобувачів освіти у ЗЗСО можна творчо підійти до кожної особистості та розвинути лідерські здібності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Алфімов Д. В. Виховання лідерських якостей школярів у сучасній загальноосвітній школі. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика*. 2010. № 4. С. 3-14.
2. Збірник методик діагностики лідерських якостей курсантського, сержантського та

офіцерського складу: методичний посібник / Кокун О.М. та ін. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2012. 433 с.

3. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Педагогічні науки. 2013. № 7.

REFERENCES

1. Alfimov, D.V. (2010). Vykhovannia liderskykh yakosteі shkoliariv u suchasniі zahalnoosvitniі shkoli. *Dukhovnist osobystosti : metodolohiia, teoriia i praktyka* [Cultivating leadership qualities of schoolchildren in a modern comprehensive school. Personal spirituality: methodology, theory and practice]. St 3-14.

2. Zbirnyk metodyk diahnostryky liderskykh yakosteі kursantskoho, serzhantskoho ta ofiterskoho skladu: metodychnyi posibnyk (2012) [A collection of methods for diagnosing the leadership qualities of cadets, sergeants and officers: methodological manual] / Kokun O.M. ta in. Kyiv: NDTs HP ZSU. 433 s.

3. Sushyk, N. (2013). Teoretychni osnovy formuvannia liderskykh yakosteі uchnivskoi molodi [Theoretical foundations of the formation of leadership qualities of school youth]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. Pedagogichni nauky. № 7.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СМЧУК Тетяна Володимирівна – кандидат географічних наук, доцент, асистент кафедри

економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Наукові інтереси: шляхи удосконалення освіти.

ЧУБРЕЙ Олександра Степанівна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх вчителів географії до професійної діяльності в умовах трансформації освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

СМЧУК Tetiana Volodymyrivna – Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor of the Department of economical geography and ecological management of the Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University.

Scientific interests: ways to improve education.

CHUBREI Oleksandra Stepanivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Geography and Ecological Management of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Scientific interests: preparation of future geography teachers for professional activity in the conditions of transformation of education.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2022 р.

УДК 376.016-056.36

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-126-132

ЗАВІТRENKO Долорес Жораївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-4810>
e-mail: zavitrenkod@gmail.com

СНІСАРЕНКО Ірина Євгенівна –

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1045-9291>
e-mail: irynasnis72@gmail.com

ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЙНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУ

Нагальною потребою сьгоднішньої системи освіти є формування навчально-корекційного простору для дітей з порушеннями, який забезпечить не тільки здобуття освіти, але і дозволить сформувати соціопобутову модель особистості дитини з обмеженнями в руховій та інтелектуальній сферах. Це дозволить дітям з особливими освітніми потребами реалізувати природній потенціал, інтегруватись у суспільство, формувати соціально-побутову модель поведінки. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні необхідно формування реабілітаційно-корекційної розвивального простору для задоволення освітніх потреб дітей із психофізичними відхиленнями.

Серед різних видів діяльності (навчальна, трудова, ігрова) розумово відсталі школярі виділяють образотворчу діяльність і віддають їй перевагу як найбільш цікавою і цікавій. Особливо улюбленим є малювання. Завдяки своїй доступності, наочності і конкретності вираження воно наближається до гри. Відповідно до поглядів Л.С. Виготського, С.Л. Рубінштейна, А.Н. Леонтьєва та інших видних вітчизняних психологів, психіка людини найбільш активно змінюється і перебудовується в процесі діяльності. Малювання як форма діяльності включає в себе багато компонентів психічних процесів і у зв'язку з 16 цим його слід вважати важливим чинником